

OBSAH

PROGRAM	2-3
ZDRAVICE	4-5
ZAHÁJENÍ OSLAV 150. VÝROČÍ BESEDNÍHO DOMU	8-9
KDYŽ SMETANA V BRNĚ POPRVÉ HRÁL...	10-15
THEO A HANS – NOTY A BARVY	16-17
THEOPHIL VON HANSEN HISTORICKÉ PLÁNY BESEDNÍHO DOMU	18-19
PAVEL KORBIČKA: POINT	20-21
JANÁČEK A HORŇÁCKÁ MUZIKA	22-26
JÁ, BESEDNÍ DŮM	27
BESEDNÍ DŮM 150 aneb KONCERTNÍ DŮM 19. A 21. STOLETÍ	28-31
JANÁČKOVY LISTY DŮVĚRNÉ	32-33
DĚTSKÁ MUZIKOLOGICKÁ KONFERENCE	34-35
MOZARTOVO REQUIEM	36-43
RODINNÉ ABONMÁ ZASE DOMA V BRNĚ	44-45
OPEN HOUSE BRNO	46
TIC BRNO: AUTENTICKÉ PROHLÍDKY BESEDNÍHO DOMU	47
SEZNAM HISTORICKÝCH VYOBRAZENÍ	48

PO 1. 5. 2023, nádvoří, 17:00

ZAHÁJENÍ OSLAV

150. VÝROČÍ BESEDNÍHO DOMU

písně a sborová tvorba

Richard Kolař tenor

Brněnský filharmonický sbor

Beseda brněnská, sbormistr **Petr Kolař**

Mužský pěvecký sbor

Láska opravdivá, sbormistr **Jan Špaček**

PO 1. 5. 2023, Besední dům, 19:00

KDYŽ SMETANA V BRNĚ POPRVÉ HRÁL...

připomínka prvního vystoupení Bedřicha Smetany v Besedním domě v roce 1873

Igor Ardašev klavír

Pavla Vykopalová soprán

Brněnský filharmonický sbor

Beseda brněnská, sbormistr **Petr Kolař**

Akademický smíšený pěvecký sbor **Pečman**

Mužský pěvecký sbor **Láska opravdivá**,

sbormistr **Jan Špaček**

ÚT 2., ST 3. a ČT 4. 5. 2023, 8:30 a 10:00

Besední dům

THEO A HANS – NOTY A BARVY

hudebně-výtvarný workshop pro školáky, Pražákův palác

ČT 4. 5. 2023 (vernisáž), Pražákův palác, Besední dům, 17:00

THEOPHIL VON HANSEN

HISTORICKÉ PLÁNY BESEDNÍHO DOMU

výstava Moravské galerie a Filharmonie Brno

ČT 4. 5. 2023 (vernisáž), nádvoří, 17:00

PAVEL KORBIČKA: POINT

světelná instalace

ČT 4. 5. 2023, 19:00

PÁ 5. 5. 2023, 20:15

Besední dům

JANÁČEK A HORŇÁCKÁ MUZIKA

připomínka lidového koncertu konaného

v Besedním domě v roce 1892

Horňácká muzika Petra Míčky

Český filharmonický sbor Brno

sbormistr **Petr Fiala**

Filharmonie Brno

dirigent **Dennis Russell Davies**

Besedy před koncerty

4. 5. 2023, 18:00, ředitelský salonek

5. 5. 2023, 19:15, ředitelský salonek

PÁ 5. 5. 2023, 20:45

JÁ, BESEDNÍ DŮM

premiéra dokumentu ve vysílání ČT Art

SO 6. 5. 2023, Besední dům, 9:00–17:00

BESEDNÍ DŮM 150 aneb KONCERTNÍ DŮM 19. A 21. STOLETÍ

mezinárodní konference

SO 6. 5. 2023, Besední dům, Hlaholna, 16:00, 17:00 a 18:00

JANÁČKOVY LISTY DŮVĚRNÉ

připomínka premiéry Janáčkova druhého smyčcového kvartetu

Janáčkovo kvarteto

NE 7. 5. 2023, Besední dům, 10:00–12:00

MŮJ BESEDŇÁK

dětská muzikologická konference

ČT 11. a PÁ 12. 5. 2023, Besední dům, 19:00

MOZARTOVO REQUIEM

připomínka uvedení Mozartova Requiem

v Besedním domě v roce 1878

Romana Kružíková soprán

Monika Jägerová mezzosoprán

Ondřej Koplík tenor

Jaromír Nosek bas

Petr Kolař varhany

Český filharmonický sbor Brno

sbormistr **Petr Fiala**

Filharmonie Brno

dirigent **Robert Kružík**

Besedy před koncerty

18:00, ředitelský salonek

SO 13. 5. 2023, Besední dům, 10:30

ZASE DOMA V BRNĚ

koncert pro děti a (pra)rodiče

moderátoři **Kristýna Drážilová**

a **Vítězslav Mikeš**

režie **Rudolf Chudoba**

Filharmonie Brno

dirigent **Adam Sedlický**

NE 14. 5. 2023, Besední dům, 10:00–18:00

OPEN HOUSE BRNO

šestý ročník festivalu architektury

TIC BRNO: AUTENTICKÉ PROHLÍDKY BESEDNÍHO DOMU

ST 3. 5. 2023, 15:00

NE 7. 5. 2023, 15:00

PO 8. 5. 2023, 14:00

Besední
150
dům

Hodí se tedy akcie Besedního domu velmi dobře k tomu, aby vlastenecké obce, záložny a všechny společnosti vládnoucí kapitálem anebo rezervním fondem, v nich část svého jmění bezpečně a na slušný úrok ukládaly. Posloužit tím věci národní a sobě nikterak neuškodí (...) Neboť Besední dům, ačkoliv není pouhým podnikem výdělečným a ačkoliv dle plánu slavným Hansenem vypracovaného hleděno jest jako k monumentální kráse důstojně naší národnosti, ponese svým akcionářům přece slušný úrok.“ (výzva Krajané! z 26. 5. 1871, Moravský zemský archiv).

Dobová výzva Akciové společnosti Besedního domu barvitě dokumentuje étos sedmdesátých let 19. století v Brně, kdy vznikla myšlenka a posléze realizace Besedního domu – dodnes jediného společenského a zároveň koncertního sálu města. Akcent na národnost, krásu budovy, věhlas architektu – i naprosto pragmatické a praktické řešení jeho financování moderní formou akciové společnosti. Nadčasová krása architektury na jedinečném náměstí, které zcela zachovává původního ducha 19. století, dodnes láká Brňany do milovaného Besedního domu, který přečkal všechny historické zvraty a kde téměř každý večer zní hudba.

Filharmonie Brno, která v Besedním domě od roku 1957 sídlí, vás s velkou láskou a hrdostí zve na oslavy 150 let od jeho otevření.

Marie Kučerová

ředitelka Filharmonie Brno

Besední dům slaví významné kulatiny a Filharmonie Brno tento architektonický skvost, kulturní stánek s bohatou historií a také svůj domov ucítí festivalem s tradičně invenčním a pestrým programem pro publikum všech věkových kategorií a také odbornou veřejnost.

Je skvělé, že do oslav a tím i do slavných dějin domu vtáhne díky hudebně-výtvarnému workshopu a dětské muzikologické konferenci také mladé lidi. Zcela v duchu vizí našich předků, kteří Besední dům budovali a užívali, si tak v Brně vychováváme novou generaci s citem pro krásu architektury, hudby i výtvarného umění a s láskou ke kultuře jako takové.

Myslím, že všichni současní i budoucí kulturní nadšenci jsou ten nejlepší dárek, jaký může náš 150letý jubilant, který má před sebou ještě mnoho let úžasné existence, dostat.

Markéta Vaňková

primátorka města Brna

Vážené návštěvníci Besedního domu, vážení příznivci Filharmonie Brno, milé dámy a pánové,

dovoluji mi, abych vás srdečně pozdravil jménem Masarykovy univerzity i jménem svým a popřál vám mnoho příjemných zážitků během oslav krásného kulatého výročí Besedního domu.

Besední dům osobně vnímám jako jednu z dominant naší jihomoravské metropole; a jako milovník hudby obdivuji nejen um Filharmonie Brno, ale také vznešenou architekturu budovy a její genius loci. Umění a poznání patří k sobě – a mělo by vždy kráčet ruku v ruce. Masarykova univerzita proto studenty nejen vzdělává, ale vede je také k porozumění a k lásce k umění. T. G. Masaryk kdysi řekl: „Nepokládám člověka za vzdělaného, nemá-li zájmu pro umění.“

Přeji Besednímu domu a Filharmonii Brno vše dobré do dalších let a desetiletí – a především pak mnoho návštěvníků a příznivců!

Martin Bareš

rektor Masarykovy univerzity

Jako zástupce Vysokého učení technického v Brně jsem s radostí přijal záštitu oslav kulatého výročí Besedního domu. Lze si jen představovat, jak významnou roli před 150 lety začal plnit pro tehdy málo početné příznivce české kultury. Emancipační snahy spojené s prosazováním české kultury a vzdělanosti jsou společné pro historii Besedního domu i VUT. Také založení české techniky vedle již existující německé v roce 1899 vyžadovalo nemalé úsilí.

Pro mne osobně, jako člena Správní rady Nadace Leoše Janáčka, která dnes pečuje o jeho odkaz, je udělení záštity o to více symbolické. Byl to právě Leoš Janáček, který se od počátku na činnosti Besedního domu významně podílel jako jeho hudební ředitel, dirigent a sbormistr.

Co bych chtěl Besednímu domu, a především pak Filharmonii Brno, která dnes jeho prostory využívá, popřát? Ať ještě mnoho dalších desetiletí a možná staletí rozdávají svým příznivcům radost a potěšení z umění a krásné hudby.

Ladislav Janiček

rektor Vysokého učení technického v Brně

Besední dům 150

oslavy výročí brněnské ikonické budovy

PO 1. - SO 14. 5. 2023

Besední

150

dům

Na podzim 1872 byl v Brně otevřen Besední dům. Jednou z prvních velkých hudebních akcí po dokončení dvorany (sálu) bylo vystoupení Bedřicha Smetany, které se konalo 16. června 1873. V sezoně 2022/2023 tak oslavujeme 150. sezonu Besedního domu a pro tuto příležitost jsme přichystali historické koncerty, výstavu, konferenci a edukaci.

ZAHÁJENÍ OSLAV 150. VÝROČÍ BESEDNÍHO DOMU

PO 1. 5. 2023, nádvoří Besedního domu, 17:00

JOHANN SEBASTIAN BACH

Jesus bleibet meine Freude,
chorál z kantáty *Herz und Mund
und Tat und Leben* BWV 147

FRANCESCO GASPARINI

Caro laccio, dolce nodo,
píseň pro sólový zpěv a klavír

GIUSEPPE VERDI

Va, pensiero, sull'ali dorate,
sbor židů z opery *Nabucco*

VINCENZO BELLINI

Fenesta ca luive, neapolská píseň
pro sólový zpěv a klavír

ANTONÍN DVOŘÁK /

arr. **LEOŠ JANÁČEK**

Pět moravských dvojzpěvů
pro smíšený sbor a klavír

FRANCESCO PAOLO TOSTI

Ideale, píseň pro sólový zpěv a klavír

OSKAR NEDBAL

Modlitba, sbor z operety *Polská krev*

Zahradní restaurace na nádvoří, asi počátek 20. let 20. stol.
© Archiv města Brna

FRANCESCO PAOLO TOSTI

'A Vucchella, neapolská píseň
pro sólový zpěv a klavír

BEDŘICH SMETANA

Proč bychom se netěšili,
sbor z opery *Prodaná nevěsta*

Richard Kolař tenor

Brněnský filharmonický sbor

Beseda brněnská

sbormistr **Petr Kolař**

V průběhu večera dále zazní sbory
**Bedřicha Smetany, Josefa
Bohuslava Foerster, Pavla
Křížkovského a Leoše Janáčka**
v podání Mužského pěveckého sboru
Láska opravdivá pod vedením
sbormistra **Jana Špačka**.

Besední
150
dům

KDYŽ SMETANA V BRNĚ POPRVÉ HRÁL...

PO **1. 5. 2023**, Besední dům, 19:00

FRANÇOIS BAZIN

Návrat plavců pro smíšený sbor

BEDŘICH SMETANA

Hajej můj andílku ...

Letěla bělouňka holubička,

árie z opery *Hubička*

GEORG FRIEDRICH HÄNDEL

Air s variacemi

ze *Suity E dur* HWV 430

FRYDERYK CHOPIN

Nokturno E dur op. 62 č. 2

BEDŘICH SMETANA

Polka č. 2 e moll

z cyklu *Vzpomínka na Čechy ve formě polek* op. 12

Polka č. 2 a moll

z I. řady *Českých tanců*

Polka č. 3 F dur

z I. řady *Českých tanců*

JOSEF DRAHORÁD

První májová noc,

kantáta pro smíšený sbor s průvodem klavíru a harmonia (ad lib.)

BEDŘICH SMETANA

Ach, jaký žal ...

Ten lásky sen, árie Mařenky

z opery *Prodaná nevěsta*

FRANZ LISZT

Rigoletto, koncertní parafráze na

témata z opery Giuseppe Verdiho

LEOŠ JANÁČEK

Ukvalské písně pro smíšený

sbor na texty a nápěvy ukvalských lidových písní

Igor Ardašev klavír

Pavla Vykopalová soprán

Brněnský filharmonický

sbor **Beseda brněnská**

sbormistr **Petr Kolař**

Akademický smíšený pěvecký

sbor **Pečman**

Mužský pěvecký sbor

Láska opravdivá

sbormistr **Jan Špaček**

Velký sál (dvorana) brněnského Besedního domu byl slavnostně otevřen 3. dubna 1873 akademií, která měla na programu vedle proslovů skladby *umělců domácích a pak díla korifejí v hudebním světě vůbec vynikajících a co nás nejvíce potěšilo byly písně staroslavného našeho rukopisu královského „Růže a kytice“, které obrala si ku zpěvu sl. Katinka v. Birli, dočítáme se v Moravské Orlici ze 6. dubna 1873. Na akademii vystoupily různé pěvecké sbory a také dechová kapela (hudební sbor pěšího pluku barona z Rossbacherů pod osobním řízením ctěného kapelníka p. Ed. Horného), která ceremoniál uvedla předehrou ke Smetanově *Prodané nevěstě* a zahrála také fantazii z Wagnerova *Lohengrina*.*

Dne **16. června 1873** se pak v Besedním domě konala jedna z prvních velkých koncertních akcí. Byla uspořádána při příležitosti oslav 100. výročí narození Josefa Jungmanna a jako skladatel a klavírista se na ní představil **Bedřich Smetana** (1824–1884), který přijel na pozvání Josefa Illnera, horlivého organizátora brněnského kulturního života. Illner Smetanu po tři dny hostil ve svém bytě na Joštově ulici (v roce 1974 byla na dům č. 7 připevněna pamětní deska z dílny Antonína Širůčka, která Smetanovu návštěvu připomíná), provázal jej po městě a na závěrečné zábavě pronesl připítek na jeho zdraví.

Program koncertu odrážel dobovou praxi delších večerů, než jak jsme zvyklí dnes, a nabídl – z dnešního pohledu zvláštní – dramaturgickou směs, která vedle klavírních čísel protagonisty zahrnovala i vokální vstupy (árie z oper, skladby pro sbor, lidové písně); po koncertě následovala „konverzační hudba“, tj. hudba na pozadí zábavy. Koncerty tehdy zkrátka ještě stavěly společenské setkání nad dramaturgicky vycizelovaný celek vybízející k soustředěnému poslechu delšího hudebního bloku.

Besední dům před rokem 1903
© Archiv města Brna

Koncert, kterým Smetanovo brněnské vystoupení připomínáme, není doslovnou replikou původního programu, významně z něj ovšem vychází. Většina skladeb zůstala zachována, jen v několika případech jsme přistoupili ke změnám, které se nám po domluvě s vystupujícími umělci jevíly jako vhodné z hlediska „dramaturgického tahu“, byť se to někdy neobešlo bez historiografických provinění (např. opera *Hubička*, z níž jsme zařadili do programu ukolébavky namísto sopránové árie z Gounodovy opery *Romeo a Julie*, vznikla až po brněnském koncertě, roku 1876; podobně první řada *Českých tanců* pochází až z roku 1877). Naopak jsme dramaturgicky „vylepšili“ termínové zasazení koncertu na 1. května, k čemuž nás vedl název kantáty *První májová noc Josefa Draho-ráda* (1816–1895).

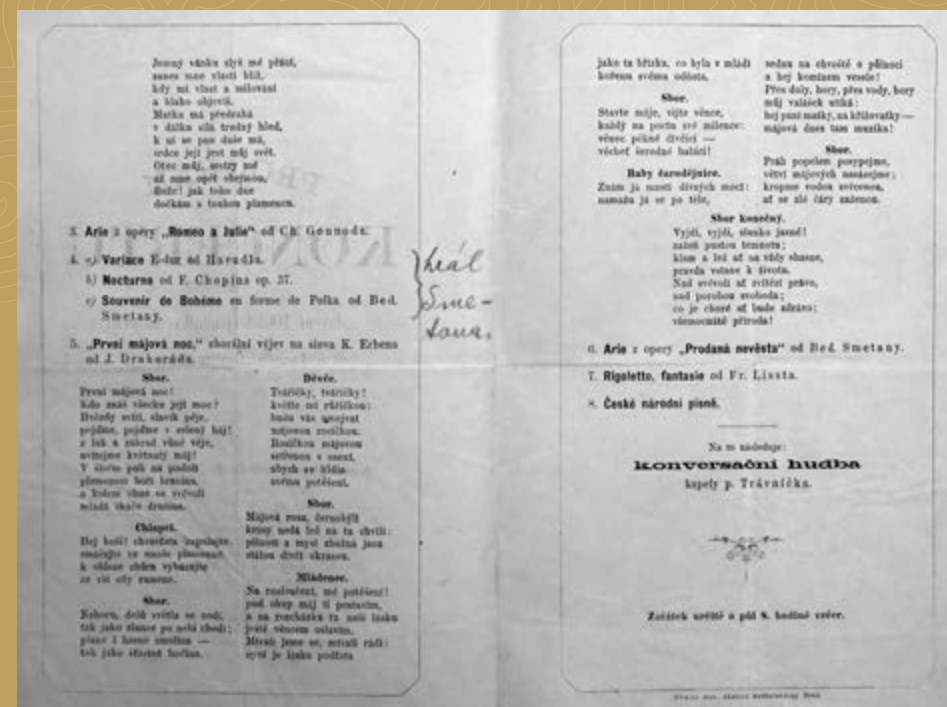
Atmosféru Smetanova koncertu v Besedním domě zachytila nadšená kritika otiskovaná v časopise *Dalibor* ze dne 1. srpna 1873: Těžiště sborové části spočívalo v Drahorádově „Májové noci“, kterou řízením pana Nesvadby přednesly „Beseda brněnská“ a „Vesna“ velmi pečlivě. [...] Koncert ten však stal se nám památným hlavně tím, že se nám dostalo v Brně poprvé příležitosti naslouchati výtečné hře na piano našeho slovutného umělce-skladatele Bedřicha Smetany a utěšeným přednáškám pěveckým mladistvé sl. Heleny Vávrov, člena pražské opery české. Smetana hrál *Händlovu variace do C-mol* [sic! – v programu jsou uvedeny *Variace E dur*], *jedno nocturno Chopina*, *jednu svou fantasii na národní písně a Lisztovu fantasii na motivy z „Rigoletta“*.

Mimo to přidal, byv vždy a opětě volán, dvě ze svých známých polek koncertních. Výsledek vystoupení jeho můžeme nazvat i pravdě skvělým; bych umělecké mistrovské jeho výkony zvláště oceňoval, toho mi promiňte, jsou Vám dostatečně známy.

V slečně Vávrové poznali jsme mladistvou umělkyni, jejíž příjemný a objemný hlas, jakož i vroucí zápal, jenž celou přednášku její ušlechťuje, oprávnějí nás k nadějším nejkrásnějším. Zpívala valčík z Gounodovy opery „*Romeo a Julie*“, pak arii „*Mařenky*“ z „*Prodané nevěsty*“, při které skladatel sám provázel, a konečně několik českých písní národních; také ona unesla přečetné obecenstvo k bouřlivému potlesku. Po produkci pronesen oběma hostům slavnostní připítek a sbor „*Besedy brněnské*“ zapěl k tomu „*mnogaja ljeta*“.

Dodejme, že na pozadí prvních slavných chvil nového brněnského centra české kultury se začala rozvíjet umělecká kariéra osobnosti, jež s Brnem a konkrétně právě s Besedním domem spojila řadu let svého života. V souhrnu zpráv téhož vydání *Dalibora* z 1. srpna 1873 můžeme číst, že *řemeslnické besedě Svatopluk nastala nová doba přijutím nového sbormistra, mladistvého pana Lva Janáčka*. Nadějný tento hudebník jest jedním z nejzdařilejších žáků *Křížkovského*, jehož to místo při chrámu *Staro-Brněnském* nyní provisorně zastává. Nejen v úřadu tomto, ale i co sbormistr *Svatopluku* i co skladatel jeví se co důstojný učeň svého mistra. Značné vzdělání hudební, vřelá láska k umění a železná pilnost jeho jsou nám zárukou, že zajisté jednou důstojné místo zaujmáti bude mezi vynikajícími hudebníky našimi. Náš koncert tuto skutečnost připomíná zařazením *Ukvalských písní Leoše Janáčka* (1854–1928) na závěr večera.

Vítězslav Mikeš

Brněnský rodák **Igor Ardašev** má za sebou úctyhodný počet koncertních vystoupení v Evropě, Americe i Japonsku a řadu oceňovaných nahrávek. K těm nejzajímavějším patří také snímek čtyřruční verze Janáčkovy předehry *Žárliivost* realizovaný s Rudolfem Firkušným nebo nahrávky Dvořákových *Slovanských tanců* a Smetanovy *Mé vlasti* ve verzi pro čtyřruční klavír, vzniklé ze spolupráce s jeho životní i uměleckou partnerkou Renatou. Je častým hostem na renomovaných domácích (Pražské jaro, Moravský podzim, Concentus Moraviae, Janáčkův máj, MHF Český Krumlov) i zahraničních festivalech (Hong Kong Arts, Schleswig-Holstein, Musica Mundi, Waterloo, Ohridsko Leto, Jodoigne, Chopinův v Hannoveru nebo Circus Piano v Neapoli). Ve dvaceti letech se stal poprvé *titulárním sólistou* brněnské filharmonie (s filharmonii však sólově vystupoval od svých jedenácti let). Jeho jméno se pak ve výčtu sólistů filharmonie udrželo dalších sedm (!) sezon, pokaždé ve spojení s jedním impozantním vystoupením s orchestrem a nejméně jedním sólovým recitálem v komorním cyklu – nemluvě už o zahraničních zájezdech. Na místo rezidenčního sólisty sezony se naposledy vrátil v sezoně 2017/2018.

Pavla Vykopalová je jednou z *nejpozoruhodnějších českých pěvkyní současnosti* (časopis OPERA NEWS), její obsáhlý repertoár zahrnuje vokální hudbu všech žánrů i stylů od barokní opery po díla 21. století. Je členkou brněnské Janáčkovy opery, stálým hostem opery Národního divadla v Praze i Státní opery Praha. Vystoupila v Janáčkově *Její pastorkyni* v pařížském Châtelet, v Bernsteinově symfonii *Kadiš* ve Frankfurtu nad Mohanem, v Tokiu, Praze a Brně, účinkovala na scénách v Rennes (*Jenůfa*), Kodani (*Káťa Kabanová*) či Budapešti (*Rusalka*). Úspěšně se zhostila role Clemence v opeře *Láska na dálku* Kaii Saariaho (Národní divadlo Brno). V roce 2016 získala Cenu Thálie za roli Káti Kabanové režírované Robertem Carzenem. Spolupracovala s dirigenty jako Jiří Bělohávek, Jakub Hruša, Leopold Hager, Eliahu Inbal, Iván Fischer či Dennis Russell Davies. Podílela se mj. na nahrávkách Rejchovy *Lenory* (Orfeo 2000, Filharmonie Brno 2020), pro Supraphon nazpívala náročný sólový part v *Symfonii č. 5 b moll „Drammatica“* Miloslava Kabeláče (2016). V roce 2022 v rámci česko-francouzské koprodukce vystupovala v Národním divadle Brno v titulní roli Händelovy *Alciny* s orchestrem Collegium 1704 a pod vedením dirigenta Václava Lukse. Více na www.vykopalova.com.

Akademický smíšený pěvecký sbor Pečman působí pod vedením sbormistra **Jana Špačka** na Ústavu hudební vědy Filozofické fakulty Masarykovy univerzity. Vystupuje již téměř deset let a zpívá různorodý repertoár českých i světových autorů. Své jméno nese na počest muzikologa, pedagoga a organizátora Rudolfa Pečmana (1931–2008).

Brněnský filharmonický sbor Beseda brněnská je jedním z nejdéle kontinuálně existujících českých sborů. Byl založen v roce 1860 skladatelem a sbormistrem Pavlem Křížkovským. V čele sboru stál po dvanáct let Leoš Janáček. Orientoval těleso na hudbu kantátovou a oratorní a tomuto zaměření zůstal ve svém nosném repertoáru sbor věrný až do současnosti. V roce 1927 sbor premiérově uvedl slavnou Janáčkovu *Glagolskou mši*. Čestným členem spolku byl 20 let Antonín Dvořák a krátce také Bedřich Smetana. Po celou dobu své existence sbor úzce spolupracoval a spolupracuje s významnými autory při provádění jejich skladeb. Byl to kromě Leoše Janáčka, Antonína Dvořáka,

Otakara Ostrčila dnes i Antonín Tučapský, Zdeněk Pololánik, Mojmír Hanák nebo Jaromír Hnilička. Sbor má ve svém repertoáru kromě velkých oratorních děl a mší i drobnější útvary jako moteta a písně světského a duchovního charakteru.

V posledních letech byli sbormistry Jan Řezníček, Jan Rozehnal a Stanislav Kummer. Od roku 2001 vede sbor **Petr Kolař**, profesor brněnské konzervatoře a ředitel kůru katedrály sv. Petra a Pavla v Brně. Díky jeho činorodé a energické práci se sbor stává stálou součástí brněnského kulturního života.

Více na www.bfsbb.cz.

Láska opravdivá je mužský pěvecký amatérský sbor, což je uskupení, které bylo ještě před stolety nejčastějším pěveckým ansámblem. Sbor založili roku 2009 brněnští hudební vědci a pedagogové **Jan Špaček** a Jaroslav Černocký s cílem oživit kdysi bohatou a dnes skomírající tradici interpretace skladeb pro mužský sbor. Těleso funguje při Ústavu hudební vědy Filozofické fakulty Masarykovy univerzity a jeho členy jsou vesměs studenti

či absolventi brněnských vysokých škol. Repertoár se specializuje na pravoslavnou duchovní tvorbu, mj. na nápěvy z Podkarpatské Rusi, a na českou sborovou tvorbu 19. a 20. století, především Leoše Janáčka. *Láska opravdivá* je název jednoho z Janáčkových mužských sborů na lidový text a v názvu pěveckého tělesa má symbolizovat repertórový soulad duchovní hudby a lidové písně.

THEO A HANS

NOTY A BARVY

hudebně-výtvarný workshop pro školáky

ÚT 2., ST 3. a ČT 4. 5. 2023, 8:30 a 10:00

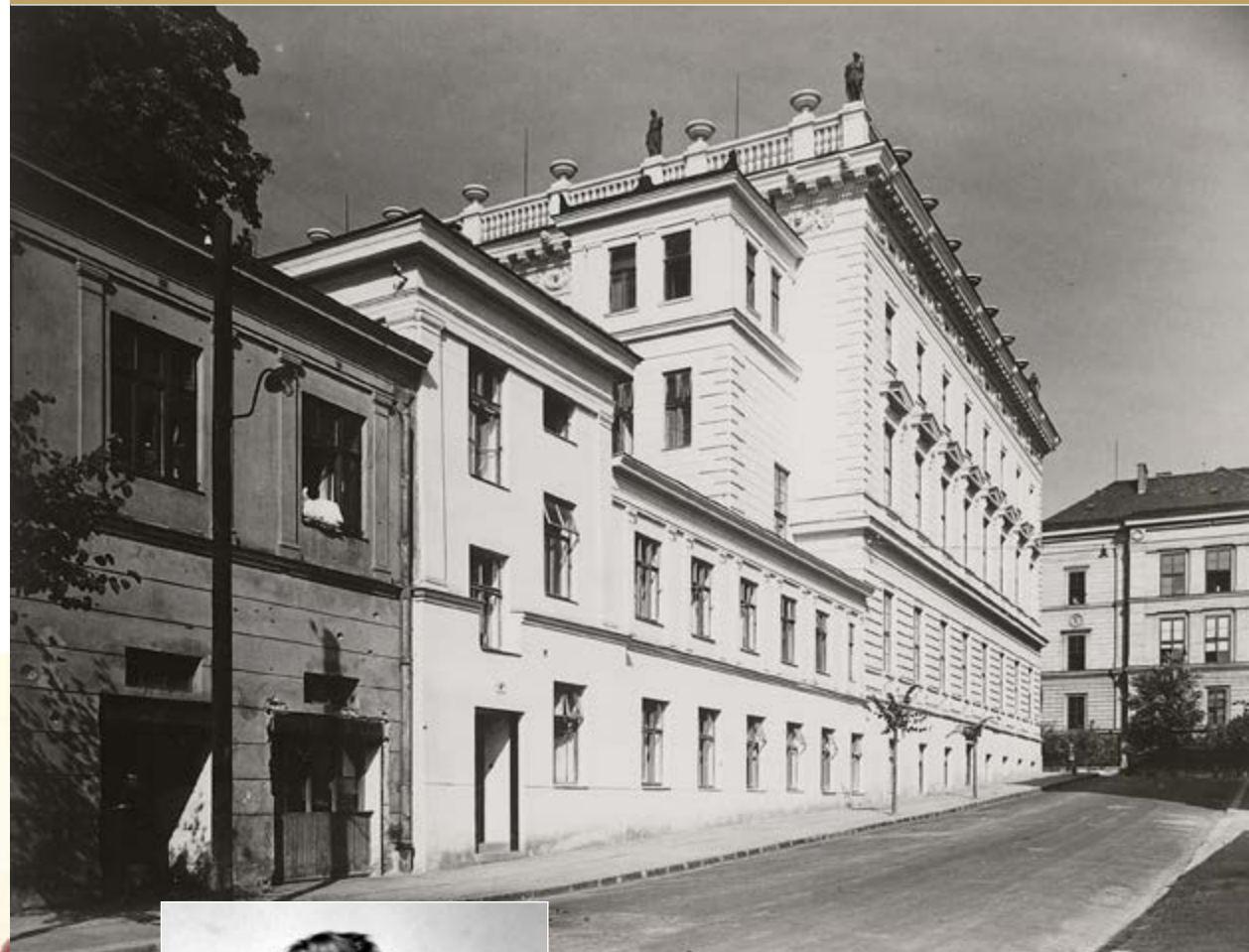
Besední dům, Pražákův palác

Byly jednou dva domy. Oba postavil vídeňský architekt Theophil von Hansen. V jednom bydlí hudba, v druhém obrazy a sochy. Jak vypadá expozice Moravské galerie? A jak to funguje na zkouškách orchestru? Staňte se se svými spolužáky výtvarníky i hudebníky v jediném dopoledni.

lektorky: Kristýna Drášilová a Michaela Gerichová

program je vhodný pro I. a II. stupeň základních škol a gymnázia

kontakt: kristyna.drasilova@filharmonie-brno.cz

Bývalé propojení Pražákova paláce a Besední domu,
1947 © Archiv města Brna

Besední
150
dům

THEOPHIL VON HANSEN HISTORICKÉ PLÁNY BESEDNÍHO DOMU

vernisáž ČT 4. 5. 2023, 17:00

Pražákův palác, nádvoří a foyer Besedního domu

Při příležitosti oslav 150 let od otevření Besedního domu se jeho současný uživatel, Filharmonie Brno, dohodl s Moravskou galerií na krátkodobém, a o to unikátnějším představení architektonických plánů, podle kterých tato jedinečná stavba vznikala. Jedná se o historické plány, které pocházejí z Hansenovy kanceláře a v současné době jsou uloženy v architektonické sbírce Muzea města Brna. Součástí připomenutí Hansenovy práce je také venkovní instalace soch, kterými Hansen budovu Besedního domu ozdobil a které doposud zůstávaly ukryty v suterénu domu.

Besední
150
dům

MORAVSKÁ
GALERIE

Theophil von Hansen:
návrhy Besedního domu
© Archiv města Brna

Evropská města v polovině 19. století začala do slova praskat ve švech. Hradby, které doposud byly základem obrany měst, začaly omezovat jejich rozvoj. Nastupující moderní výroba a kultivující se měšťanská společnost se už nedokázaly do hradbami sevřeného prostoru vtěsnat. Navíc předchozí Napoleonovo tažení Evropou ukázalo, že hradební systémy v novém pojetí válek ztrácejí na významu i z vojenského hlediska. Z popudu císaře Františka Josefa I. bylo rozhodnuto zrušit ve Vídni složitý systém opevnění a na jeho místě postavit okružní třídu, která by propojila město s jeho předměstími. Brno tento příklad vzápětí následovalo a na zbouraném hradebním pásu začala vznikat třída s parky, obytnými domy, a zvláště pak společensky významnými budovami. Vedle stejného urbanistického principu si Brno z Vídně půjčilo i stejné architekty, kteří se na proměně hlavního města monarchie podíleli. Mezi nimi byl i velký ctitel antické architektury, dánský architekt Theophil von Hansen.

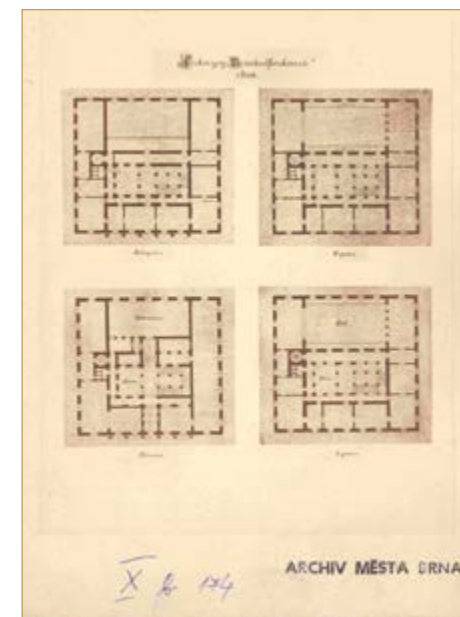
Hansen se přes studia architektury v Kodani, Berlíně a ve Vídni dostal do Athén, kde postupně postavil budovy řecké Akademie věd, univerzity a knihovny. Nejvýznamnější stavbou, kterou Hansen v neofeckém stylu postavil ve Vídni, je budova Rakouského parlamentu.

Základní kámen budovy parlamentu byl položen v roce 1874, ale první Hansenovu stopu v Brně bychom našli už v roce 1848, kdy byla dokončena stavba Kleinova paláce na náměstí Svobody. Při projektování paláce se Hansen ve spolupráci se svým tchánem a ideovým tvůrcem okružní třídy ve Vídni Ludwigem Försterem pokoušel najít podobu reprezentativního, moderního sídla zámožného měšťana, jenž v případě Franze Kleina zbohatl mimo jiné díky výstavbě železniční tratě mezi Brnem a Vídní. O dvacet let později byla podle Hansenových plánů dokončena také velkorysá stavba zemské nemocnice u sv. Anny.

Hansen se ve své práci stále obracel k řecké antice nebo italské renesanci a hledal nejvhodnější architektonickou formu, která by nejlépe odpovídala soudobým požadavkům. Ty byly nově formulovány i tím, že mezi novodobé zadavatele velkých staveb se kromě státní a městské správy přidávali měšťané, kteří nabývali ekonomickou a zprostředkovaně i politickou moc, nebo zájmové spolky, což dokládalo sílící vliv formující se ob-

čanské společnosti. Tímto příkladem je Hansenův Besední dům na Husově ulici, který byl důležitým zázemím pro české kulturní i sportovní dění v Brně, nebo vedle stojící obytný palác Aloise Pražáka, kde dnes rozvíjí svoji činnost Moravská galerie. Obě tyto stavby představují vrchol Hansenova architektonického díla v Brně a patří mezi nejnepřehlednější soubory staveb na brněnské okružní třídě.

Rostislav Koryčánek

Besední
150
dům

PAVEL KORBIČKA:

POINT

světelná instalace

vernisáž ČT 4. 5. 2023, 17:00
nádvoří

Oslava 150 let od otevření Besedního domu v Brně je vizuálně podtržena také světelnou plastikou od brněnského výtvarného umělce Pavla Korbičky.

Besední
150
dům

© Pavel Korbička

Brněnský umělec Pavel Korbička dlouhodobě pracuje se světlem jako prostředkem pro prozkoumávání vztahů a situací v prostoru a čase. Jeho způsob práce je víc než příhodný pro zdůraznění výročí významné historické události, kterou otevření Besedního domu v Brně bezesporu je. Autor plastiku pojmenoval *Point*, tedy stejně tak okamžik v čase jako konkrétní místo.

Oním místem je Besední dům propojený nádvořím s Pražákovým palácem. Obě tyto mimořádné stavby navrhl architekt Theophil von Hansen a obě se staly epicentrem kulturního úsilí česky mluvících obyvatel Brna. Pro porozumění důležitým souvislostem je nutné mít na paměti, že v době vzniku Besedního domu patřil jeho stavební pozemek mezi nejexkluzivnější parcely, kte-

ré bylo možné v dramaticky se rozvíjejícím Brně získat. Brněnská okružní třída si zachovala svoji velkorysost do dnešních dnů a soubor domů na ní ležících patří mezi ty nejhodnotnější stavby města. Korbičkova světelná plastika exkluzivitu místa a výjimečnost Besedního domu nově nasvětluje.

Plastiku tvoří dva světelné objekty. První z nich je tyrkysově modrý kruh, který je vložený do vstupní brány vedoucí z ulice Besední. Tvar kruhu promlouvá k bohaté kulturní minulosti Besedního domu, jejíž pokračovatelkou je Filharmonie Brno. Pandánem kruhu je červeně zářící vertikála, jež prochází korunou stromu stojícího na nádvoří. Do nebe se deroucí přímka míří do budoucnosti. Jejím příslibem je výstavba nového koncertního sálu v těsné blízkosti Besedního domu.

© Pavel Korbička

JANÁČEK A HORŇÁCKÁ MUZIKA

ČT 4. 5. 2023, sál, 19:00

PÁ 5. 5. 2023, sál, 20:15

LEOŠ JANÁČEK

Rákos Rákoczy, koncertní provedení baletu o 1 dějství

lidová hudba

Hornácká muzika Petra Mičky

Tereza Hromádková soprán

Marie Vrbová alt

Michal Kuča tenor

Tomáš Chloupek baryton

Václav Jeřábek bas

Český filharmonický sbor Brno, sbormistr **Petr Fiala**

Filharmonie Brno, dirigent **Dennis Russell Davies**

Koncert se koná za podpory **Nadace Leoše Janáčka**.

{ Nadace
Leoše
Janáčka

Besedy před koncerty probíhají v ředitelském salonku vždy hodinu před začátkem.

Páteční koncert je živě přenášěn na stanici **ČT Art**.

Během přestávky bude v rámci přenosu uvedena premiéra dokumentu **Já, Besední dům** (více na str. 27).

Hudci a tanečníci z Velké nad Veličkou, Hrubé Vrbky a Kuželova na lidovém koncertě v Brně 20. listopadu 1892.

Jen málokterou okolnost zasahující do života **Leoše Janáčka** (1854–1928) lze považovat za tak formativnou jako jeho setkání s moravskou lidovou písní. Ovlivnila nejen jeho skladatelské dílo, ale také aktivity organizátorské, vědecké i volnočasové. Vždyť již v 70. letech pod vlivem svého učitele a mentora Pavla Křížkovského a sbírky *Moravské národní písně s nápěvy do textu vřaděnými* Františka Sušila vytvořil několik ohlasových sborů, z nichž nejznámější je patrně mužský sbor *Orání* (1873). Jeho organizátorská a ediční činnost přitom trvala bez nadsázky do posledních dní života. Není proto divu, že dodnes vzniklo nesčetné množství odborného i populárně-naučného zhodnocení Janáčkova folkloristického přínosu. I tak lze chápat tyto dva koncertní večery: propojují totiž skladatelovo úsilí kompoziční i badatelské.

Onen badatelský zájem v sobě skrývá více rovin – sběratelskou, teoretickou, popularizační, ediční, publicistickou, organizátorskou... John Tyrrell, muzikolog a velký znalec Janáčkova života a díla, v tomto smyslu o Janáčkovi hovořil jako o hudebním etnografovi. Vůči lidové písni jde patrně o nejvíce odpovídající označení Janáčkových

aktivit vyjma skladatelské či upravovatelské činnosti – tato oblast si totiž zaslouží svůj vlastní odstavec. Abychom tak lépe pochopili událost, která inspirovala konání tohoto programu, je zapotřebí Janáčka jako hudebního etnografa prodiskutovat z větší šíře.

První Janáčkovy uvědomělé pokusy o sběr lidových písní se datují do roku 1888, kdy během prázdninového pobytu v Petřvaldu a Kozlovicích do not zapsal lidové písně, lidové tance i hru na cimbál. Souvislejší a systematictější sběr Janáček uskutečňoval zejména od druhé poloviny 80. let 19. století – kromě autentického zájmu bylo zásadní setkání se starším učitelským kolegou, dialektologem a etnografem Františkem Bartošem. Dodnes přetrvávajícím odkazem jejich společného úsilí je obří sbírka *Národní písně moravské v nově nasbírané*, která je občas zkratkovitě nazývána

Besední
150
dům

jako „třetí Bartoš“ a obsahuje přes dva tisíce lidových písní. Příprava k jejímu vydání (1901) trvala bezmála deset let a Janáček sám působil spíše jako koordinátor a editor nápěvů – jím sesbíraných písní sbírka obsahuje jen velmi málo. To však nikterak nesnižuje jeho zásluhy, ba naopak zdů-

razňuje jeho všestrannost, již zúročil i při organizaci Národopisné výstavy československé v Praze roku 1895. Zde působil jako aktivní a erudovaný organizátor, který měl společně s Bartošem na starosti moravskou prezentaci. Zkušenosti přitom Janáček sbíral při přípravách Jubilejní výstavy v Praze roku 1891, jejíhož průběhu se však organizátorsky zúčastnil především Bartoš. Tato příprava byla Janáčkově bezesporu nápomocnou při jeho předsednictví Pracovnímu výboru pro českou národní píseň na Moravě a ve Slezsku (1905 až 1918). Systematickou a vytrvalou prací se společně se svými spolupracovníky – zejména Hyn-

kem Bímem a Františkou Kyselkovou – zasloužili o vybudování bohatého písňového fondu, leckdy za pomoci dobově progresivních metod včetně využití Edisonova fonografu. Janáček v čele této instituce setrval i po její poválečné transformaci ve Státní ústav pro lidovou píseň v Československu. Ačkoliv aktivita ústavu nedosahovala takové intenzity jako v předcházející dekádě a mnohé plány zůstaly nerealizovány, výsledkem ediční práce je především šestice sešitů *Moravských písní milostných*, které vycházely až po Janáčkově smrti během 30. let. Pro úplnost ještě musíme zmínit, že kromě kontinuální sběratelské a ediční činnosti se Janáček folklorní problematice věnoval také publicisticky – napsal několik studií nebo fejetonů týkajících se nejrůznějších aspektů lidové písně, případně i lidového tance.

Vraťme se od této povšechné, avšak stručné charakteristiky Janáčkovy etnografického zájmu k období mezi dvěma zmíněnými výstavami. Obě totiž úzce souvisejí s dozrívajícími obrozeneckými snahami o prezentaci lidové kultury v městském prostředí. Janáčkovy opakované návštěvy Horňácka a také účast na prvním veřejném koncertě hudecké kapely Pavla Trna z Velké nad Veličkou (3. dubna 1892 v Uherském Hradišti) ho patrně pohnuly k iniciativě, která vyvrcholila **Lidovým koncertem v Besedním domě 20. listopadu 1892**. Brněnské publikum čekal poměrně nezvyklý program: výběr z Janáčkových lidových úprav, Dvořákova předehra *Můj domov*, Křížkovského sbory *Pastýř a poutníci* a *Výprask* (provedené orchestrem brněnského divadla pod Janáčkovou taktovkou) a vystoupení velických hudců a tanečníků. Setkání městského diváka s lidovým hudebníkem však skončilo oboustranným nepochopením: zatímco posluchači byli překvapeni drsným projevem horňáckých hudců, muzikanti skrze nervozitu a nezkušenost s vystupováním na koncertním pódiu nepodali přesvědčivý autentický výkon. K tomu se úsměvně vyjadřuje dobová recenze koncertu z pera Lubora Niederleho (uveřejněná roku 1893 ve druhém čísle časopisu *Český lid*) v níž se lze mj. dočíst, že lidoví muzikanti a tanečníci *nebyli a nemohou být nikdy doma mezi palmami na podiu rozsáhlé dvoraně, plné zlatých ozdob, světel, plně upjatě pozorujících obecenstva*. Až po ukončení oficiálního programu přišla na řadu

spontánní zábava i se zapojením publika, při níž se muzikanti více osmělili a – slovy recenzenta – *s větší chutí zazpívali i zatančili na prosté podlaze než na podiu*. Niederle ve zmíněném textu ještě vyzdvihnul Janáčkovu organizátorskou odvalu a celkovou originalitu večera, který byl *svrchováně čestný, zajímavý a poučný*.

I proto doplníme, že k propagaci naší lidové instrumentální hudby se Janáček horlivě vracel. Vedle přizvání Trnovy kapely na Národopisnou výstavu československou totiž v rámci festivalu Mezinárodní společnosti pro soudobou hudbu ve Frankfurtu nad Mohanem s jeho přičiněním na přelomu června a července 1927 vystoupila myjavská lidová kapela vedená legendárním přímášem Samkem Dudíkem, aby stejnou kapelu o necelý rok později (červen 1928) Janáček přizval k vystoupení na Výstavě soudobé kultury v Brně.

Pomyslnou parafrázi tehdejšího lidového koncertu dnes doplňuje provedení Janáčkovy balety **Rákos Rákoczy**. Jak bylo zmíněno, první tvůrčí impulzy skladatele vycházející z folklorních podnětů můžeme v jeho díle nalézt v 70. letech. Těžiště Janáčkových folklorních inspirací leží především v úpravách lidových písní pro zpěv s doprovodem klavíru. Nejobsáhlejší dílo tohoto charakteru – *Moravskou lidovou poezii v písních* – začal tvořit již v roce 1892. Cyklus tedy vznikl souběžně při práci na *Její pastorkyni*, emblematickém díle reflektujícím skladatelovy folklorní inspirace. Od konce 90. let Janáček vytvořil ještě několik dalších obdobných cyklů, z důležitějších jmenujeme *Ukvalskou lidovou poezii v písních* (1898), *Šest národních písní, jež zpívala Gabel Eva* (1909) či *Slezské písně (ze sbírky Heleny Salichové)* (1918). Co se orchestrálních úprav lidových písní či tanců týče, každému se patrně okamžitě vybaví *Valašské tance* (1889, v roce 1924 přepracovány a přejmenovány na *Lašské tance*).

Samotný jednoaktový balet (občas označovaný jako „obraz se zpěvy a tanci“) vznikl v těsné blízkosti *Valašských tanců* – Janáček v březnu 1891 píše v dopise své spolupracovnici a sběratelce lidových písní Lucii Bakešové, že *formy základné tanců zůstanou zachovány, odchylky budou odůvodněny potřebou životnosti a pravdy dramatické*. Lze si proto odvodit i jistou návaznost Janáčkovy kompozičního i organizátorského zájmu na

již zmíněnou pražskou Jubilejní výstavu, která se mj. snoubila s prací na jednoaktové opeře *Počátek románu* (1891), dobovou kritikou vnímanou jako doplněk baletu. Samotný název *Rákos Rákoczy* spojuje český přepis (Rákos) a chybně citované maďarské hláskování (Rákóczi). S problematičností díla se setkáváme i v souvislosti s etnografickým ukotvením děje, který se sice odehrává na Slovensku, ale některé z tanců pocházejí z blízké Hané a další jsou „recyklované“ *Valašské tance*. Společně s Janáčkem se na vzniku díla libretem podílel Jan Herben, choreografie k tancům připravil Augustin Berger. *Rákos Rákoczy* měl premiéru v Národním divadle v Praze 24. července 1891 pod taktovkou Mořice Angera. V rámci večera byla uvedena i jednoaktová hra Ladislava Stroupežnického *Paní mincmistrová* (1885), jejíž operní adaptaci Janáček posléze zvažoval. Recenze baletní premiéry byly vcelku smíšené – některé byly spíše zdrženlivější, jiné zase nadšené a uctivé. Za premiérové uvedení a sedm následujících repríz si Janáček každopádně přišel na přibližně 117 zlatých. Opakovaná pražská uvedení baletu skladatele patrně motivovala k zařazení některých jeho částí na program brněnského lidového koncertu, na němž bylo uvedeno hned šest čísel. Ačkoliv dnes nejsme svědky úplné rekonstrukce tohoto koncertu, pomyslný kruh se spojením horňácké lidové hudby a *Rákose Rákoczyho* uzavírá.

Jiří Čevela

Horňácká muzika Petra Mičky působí na moravské folklorní scéně 20 let. Hudecký a pěvecký projev kapely vychází z bohaté tradice hudební kultury Horňácka a navazuje na ni v co možná nejpravdivější stylové podobě. Muzika spolupracuje s nejvýraznějšími regionálními zpěváky a soubory, s nimiž natočila řadu hudebních snímků. Kromě tradičních folkloristických příležitostí se Mičkovci účastní nejrůznějších hudebních projektů a spolupráce mimo klasické folklorní spektrum, a to jak doma, tak v zahraničí.

Kořeny brněnské filharmonie sahají do 70. let 19. století, kdy v Brně mladý Leoš Janáček usiloval o vznik českého symfonického orchestru. Janáčkovovo dílo je ostatně nejvýznamnější programovou položkou tělesa, které je považováno dodnes za jeho autentického interpreta. Dnešní **Filharmonie Brno** vznikla v roce 1956 a od té doby patří svou velikostí i významem k české orchestrální špičce. V sezoně 2022/2023 uspořádala turné po Velké Británii a Spojených státech a navštívila řadu renomovaných pódíí (Festival Rheingau, festival Ars Electronica v Linci, Grosses Festspielhaus v Salcburku, Gewandhaus v Lipsku). Od sezony 2018/2019 je šéfdirigentem a uměleckým ředitelem Filharmonie Brno **Dennis Russell Davies**.

Český filharmonický sbor Brno patří dnes – po více než 30 letech činnosti – ke světové špičce. Spolupracuje se všemi českými a mnoha zahraničními orchestry a dirigenty, je pravidelným hostem mezinárodních festivalů a koncertů ve Vídni, Linci, Mnichově, Basileji, Frankfurtu, Londýně (BBC Proms), Miláně, Římě, Vatikánu, Paříži, Rennes, Nantes, Praze, Brně, Ostravě, Olomouci, Litomyšli nebo Českém Krumlově. Sbor má rozsáhlou diskografii, za niž získal řadu ocenění; roce 2007 obdržel dvě významné evropské ceny Echo Klassik, a to Soubor roku za provedení Brucknerových motet a Nahrávka roku za Lisztovo oratorium *Christus*. Snímek skladby B. A. Zimmermanna *Requiem für einen jungen Dichter* získal v roce 2009 Cenu německých kritiků. Ocenění sbírá sbor i na jiných kontinentech – japonský hudebně-kritický časopis *Geijutsu Disc Review* mu v září 2011 udělil za nahrávku Dvořákova *Requiem* prestižní ocenění Tokusen. Zakladatelem, hudebním ředitelem a sbormistrem je **Petr Fiala**.

JÁ, BESEDNÍ DŮM

režie: **Tomáš Kratochvíl**

premiéra: **5. 5. 2023, 20:45 ve vysílání ČT Art**

délka: **19 minut**

vyrobila: **Česká televize, 2022**

Příběh historie a současnosti významné kulturní instituce zachycující 150 let její existence

Dokumentární snímek k příležitosti 150. výročí existence významné kulturní instituce Besedního domu v Brně. Přední odborníci a osobnosti z řad kultury shrnují historické okolnosti vázající se k této stavbě, kterou navrhl světově uznávaný architekt Theophil Hansen a která byla dokončena v roce 1873. Besední dům byl postaven pro účely českých spolků, které dlouhá léta hledaly místo pro své kulturní a obrozenecké aktivity. Na pozadí věčných národnostních půtek mezi Čechy a Němci se zde odehrály věhlasné umělecké události. Mezi ty hlavní se řadí například koncerty Leoše Janáčka a vůbec celé období jeho působení v Besedním domě. Bylo to také právě na balkóně Besedního domu, z něž se Brňané poprvé dozvěděli o vyhlášení Československé republiky. Po dvou hrůzných válečných konfliktech a dekadách komunistické totality se do Besedního domu vrátil život. Stal se domovem Filharmonie Brno a po století a půl stále hrdě naplňuje své poslání.

Premiéra je vysílána o přestávce v rámci přímého přenosu koncertu Janáček a Horňácká muzika 5. 5. 2023 od 20:15.

Česká televize

Manifestace za českou univerzitu v Brně 5. 3. 1911 © Archiv města Brna

Besední
150
dům

BESEDNÍ DŮM 150 aneb KONCERTNÍ DŮM 19. A 21. STOLETÍ

SO 6. 5. 2023, sál, 9:00–17:00
mezinárodní konference

Besední
150
dům

09:00–09:20 „Já, Besední dům“

dokument České televize

BLOK 1

09:30–12:00 Chairman:

prof. PhDr. Lubomír Spurný, Ph.D.

Mgr. Jan Galeta, Ph.D.

Centrum pro studium raného novověku FF MU

Theophil Hansen a Besední dům. Idea, architektura a funkce

Příspěvek se zaměří přímo na objekt Besedního domu. Na základě archivních dokumentů nejprve ukáží, kdo za celou myšlenkou stál a jaké bylo její pozadí, přičemž stranou nezůstane ani vyvrácení některých tradovaných mýtů. Druhou částí bude analýza plánů architekta Theophila Hansena, různých fází a upřesňování projektu až do finální podoby, a to včetně výzdobných prvků – například soch na atice budovy. V poslední části se pak v krátkce zaměřím na funkci budovy, na její slavnostní otevření i její rozmanitý každodenní provoz, který byl umožněn právě kvalitním Hansenovým plánem.

PhDr. Petr Peňáz

Středisko Teiresiás MU

Besední dům ve světle národnostního a náboženského kvasu 19. století

Když se rodily plány „brněnské Ringstrasse“, získal jednu z nejatraktivnějších parcel na Eliščině náměstí evangelický sbor a roku 1868 inauguroval Christuskirche. Roku 1873 vznikl Besední dům, jediná česká stavba v tomto německém reprezentativním prostoru. Koncem 19. stol. se Češi a Němci tragicky střetli a Besední dům byl opředen legendou o tom, jakých lstí museli Češi k jeho stavbě použít. Příspěvek ukazuje na srovnání inauguračních slavností z r. 1868 a 1873, že náměstí se ve skutečnosti rodilo bezkonfliktně.

Prof. PhDr. Jiří Malíř, CSc.

Historický ústav FF MU

Besední dům v kontextu národně rozdělené Moravy

V odpovědi na otázku, nakolik byl případ Besedního domu a Německého domu před r. 1914 ve srovnání s jinými spolkovými domy na Moravě typický nebo naopak specifický, výklad dokládá, že jejich základní charakteristické rysy byly velmi podobné, i když okolnosti jejich vzniku a působení se v jednotlivých městech lišily. Jejich jistá specifická spočívala v symbolické hodnotě, kterou pro obě národní společnosti představovaly. Oba domy upevňovaly svou gloriolu národních pevností a prezentovaly Brno jako vlastní národní državu a vytvářely tak nárok na symbolické ovládnutí Brna a tím i celé Moravy.

PhDr. Pavel Cibulka, CSc.

Historický ústav Akademie věd České republiky

Německý dům jako nacionální a funkční protipól Besedního domu

Německý dům stojící v letech 1891–1945 na dnešním Moravském náměstí představoval společenské, kulturní a politické centrum brněnských a moravských Němců. Tato budova vznikla díky úsilí nacionálně smýšlejícího podnikatele Friedricha Wanniecka. Velký sál pro 2 000 diváků, vybavený velkými varhanami, sloužil jako místo reprezentativních společenských a politických shromáždění, hudebních koncertů a v meziválečném období také poskytl prostor pro činnost německého divadelního souboru. Do roku 1918 zdobil prostranství před Německým domem pomník císaře Josefa II.

prof. PhDr. Miloš Štědroň, CSc.

Ústav hudební vědy FF MU

Latinský koncert *Parasitorum Apollinis* 6. 4. 1966 – unikát v koncertním provozu Besedního domu

Referát popisuje unikátní latinský koncert v Besedním domě podnícený skladatelem Janem Novákem, který byl součástí mezinárodního kongresu klasických filologů. Kongres jednal především o problémech výslovnosti a revidovala se dřívější praxe. Jan Novák koncert sestavil ze skladeb svých přátel a zazněly na něm tyto skladby: Zdeněk Pololáník: *Cantus psalmorum*, Jan Novák: *Sulpicia a loci vernales*, Alois Piňos: *Ludus floralis a Dicta antiquorum*, Josef Berg: *Duo Cantus*, Miloš Štědroň: *Hannidemabalogia*. Skladby budou v referátu přiblíženy a spolu s ukázkou hudby autor nabídne faksimile dosud nepublikovaných novákovských dokumentů.

BLOK 2

13:30–15:00 Chairman:

Prof. Michael Beckerman

Monika Pemič, dipl. um. zg.

Hamburger Stiftung zur

Förderung von Wissenschaft und Kultur (WIKU)

Pojem spolkový dům (Gesellschaftshaus) je velmi rozšířený, ale v čem spočívá jedinečnost národnostního spolkového domu?

První pokusy o stavby domů, které by byly domovem národních spolků a společností, zaznamenáváme ve 40. letech 19. století. Tehdy se jejich idea šířila mezi elitami národnostních menšin habsburské monarchie, jejichž identita vycházela obzvláště z toho, že nemluvíly německy. Příspěvek si klade

základní otázku, zda národnostní spolkové domy představovaly naprosto jedinečný a odlišný typ stavby, vycházející z ambic jednotlivé menšiny, které mohly být explicitně sděleny projektantům a architektům najímaných na tyto projekty. Tento problém sledujeme porovnáváním architektonických kvalit vybraných spolkových domů na území habsburské monarchie.

prof. Dr. Michael Beckerman

Department of Musicology, New York University

Problematika hudby a místa konání

V posledních dvou desetiletích vzrostl zájem o širou problematiku hudby a místa konání. Studie takových osobností, jako jsou Georgina Bornová, Nicholas Cook, Mary Hunterová, Gascia Ouzounian a Henri Lefebvre, mimo jiné tvrdí, že budovy a sály, v nichž se konají představení, nejsou nikdy zcela neutrální, ale jsou plné akustických, historických, sociologických a politických nuancí. Ve své prezentaci se pokusím nastínit některé z nejdůležitějších směrů zkoumání těchto otázek a stručně se zamyslet nad tím, jak by se mohly vztahovat na minulou a současnou realitu Besedního domu.

Mag. phil. Gerhard Murauer

Wienbibliothek im Rathaus

Theophil Hansen. Životopisný přehled

Theophil Hansen patřil k nejvýznamnějším a nejznámějším postavám architektonické scény v době vídeňské éry Ringstrasse. V pozici učitele i architekta se stal hybnou silou evropského historicismu. Příspěvek zachycuje život dánského architekta: jeho vyučení u přísně klasicistního Karla Friedricha Schinkela v Berlíně, cestu do Athén po stopách antické architektury a vazby na řecké rodiny Sina a Ephrussi, které mu otevřely cestu do Vídně. V neposlední řadě příspěvek vzdává čest velkému a významnému brněnskému rodákovi, který se Hansenem inspiroval, Adolfu Loosovi. Během konference budou vystaveny originální životopisné dokumenty z Vídeňské městské knihovny.

BLOK 3

15:30–17:00 Chairman:

Prof. PhDr. Miloš Štědroň, CSc.

prof. Ing. arch. Petr Hrůša

Architekti Hrůša & Spol., Ateliér Brno, s.r.o.

Návaznosti Janáčkova kulturního centra na ikonu brněnské kultury, Besední dům

Chápání smyslu klasického urbánního prostoru s kulturní tradicí se přenáší jako východisko z budovy Besedního domu na dotvoření lokality, a to navozuje kroky dál nad ideový základ vysoce kvalitního pojetí neorenesančního Besedního domu. Co je smysl chápání uvedených východisek, je hodnota určená historickou architekturou zejména Theophila Hansena. Ta určuje velmi inspirativní atmosféru i po sto letech přání a představ o stavbě nového koncertního sálu.

Ing. arch. Nicol Galeová

Ústav experimentální tvorby FA VUT

Ideál hracího prostoru

Představení základního výzkumu a způsobu metodického sběru dat o divadlech, hracích a scénických prostorách, který by smysluplně poskytoval data potřebná pro rozhodování a činnost cílových skupin uživatelů a provozovatelů významných kulturních staveb stávajících i budoucích. Prezentace následných aplikací v rámci diplomových a ateliérových prací Ústavu experimentální tvorby Fakulty architektury VUT v Brně, které přispívají ke zlepšení komunikace mezi vlastníky, provozovateli, uživateli, architekty a stavebními projektanty divadel a staveb pro kulturu v České republice.

MgA. Zuzana Palaniyappan

Katedra hudební produkce HF JAMU

Způsob fungování koncertních domů postavených po roce 2000

Nové koncertní domy rostou v Evropě jako houby po dešti. V rámci primárního výzkumu se počítá nejméně s 15 domy. Z Brna se do 4 hodin dostaneme autem do tří z nich (Wrocław, Katowice, Budapešť). Ikonické stavby jako např. Narodowe forum muzyki ve Wroclavi či Magyar Zene Háza v Budapešti přináší městům nové perspektivy a mění jejich tvář. Co ovšem stojí za úspěchem těchto koncertních domů? Není to jen architektura, která poskytuje obal pro dění uvnitř, ale především lidmi, kteří konkrétní instituce tvoří. Jakým způsobem tyto koncertní domy fungují z hlediska managementu a dalších aspektů?

MASARYKOVA
UNIVERZITA

Besední
150
dům

Besední
150
dům

JANÁČKOVY LISTY DŮVĚRNÉ

SO 6. 5. 2023, 16:00, 17:00, a 18:00,
hlaholna (místnost 316)

LEOŠ JANÁČEK

Kvartet pro dvoje housle, violu

a violoncello „Listy důvěrné“ JW VII/13 (1928)

1. Andante
2. Adagio
3. Moderato
4. Allegro

Koncertům předcházejí lektorské úvody.

Janáčkovo kvarteto:

Miloš Vacek 1. housle

Richard Kružík 2. housle

Jan Řezníček viola

Lukáš Polák violoncello

Besední
150
dům

Hlaholna během rekonstrukce v letech 1987–1996.

Premiéra Janáčkova druhého, posledního smyčcového kvartetu *Listy důvěrné* se uskutečnila 7. 9. 1928 v hlaholně Besedního domu pro odborníky a referenty v podání Moravského kvarteta. Místnost ve třetím nadzemním patře dnes slouží jako sborová zkušebna, především domovské Kantiléně.

Janáčkovo kvarteto vzniklo na brněnské konzervatoři v roce 1947 z řad studentů. Rychlým zráním a zejména vynikající interpretací děl Leoše Janáčka získal soubor právo nazývat se jménem svého milovaného autora. V roce 1955 podniklo Janáčkovo kvarteto ve složení Jiří Trávniček, Adolf Sýkora, Jiří Kratochvíl a Karel Krafka první zahraniční turné a po několika letech pokryla činnost souboru už všechny světadily.

Janáčkovo kvarteto úspěšně reprezentovalo česko-moravskou interpretační tradici v pětapadesáti státech a na významných světových festiva-

lech, což navodilo zájem proslulých nahrávacích společností o spolupráci. Z bohaté diskografie souboru byly dva tituly oceněny Grand Prix de l'Académie de Charles Gross a jeden byl poctěn cenou Preis der Deutschen Schallplattenkritik.

Takřka sedmdesátiletá umělecká činnost souboru si vynutila postupné změny v obsazení, ale interpretační kánon a expresivní projev zůstávají tradičním obrazem hry Janáčkova kvarteta.

Teď začal jsem psát něco pěkného. To bude náš život v tom. Bude se to jmenovat Milostné listy ... Celek bude držet zvláštní nástroj. Jmenuje se viola d'amour – viola lásky. Ach těším se na to! V té práci budu já vždy jen s Tebou! Nikdo třetí vedle nás. Plno té touhy jako tam u Tebe v tom nebi našem! To budu rád dělat! Vždyť víš, že mimo Tebe neznám jiného světa! Tys mi vším, nic jiného nechci než Tvé lásky.

Leoš Janáček, z dopisu Kamile Stösslové (1. 2. 1928)

DĚTSKÁ MUZIKOLOGICKÁ KONFERENCE MŮJ BESEDŇÁK

NE 7. 5. 2023, sál, 10:00–12:00

7. května se Besední dům proměňuje v nové badatelské centrum, kde proběhne 1. dětská muzikologická konference.

Filharmonie Brno svými edukačními aktivitami dlouhodobě podporuje především hudební dovednosti a znalosti dětí ve školách i školkách. V tomto projektu si však školáci mohou vyzkoušet i nové dovednosti sahající za běžný rozsah hudební výchovy – kritiku textu, vyhledávání a ověřování informací, rétoriku či informatiku.

Společně také nakoukneme do různých zákoutí Besedního domu i naproti stojícího Pražákova paláce, který náš „společný architekt“ Theophil von Hansen vystavěl jen o rok později. A co víc – čeká nás i hudební překvapení!

Dětskou konferencí provádí **Kristýna Drážilová** a **Magdalena Dostálová**.

Konference je pořádána ve spolupráci s Nadací Leoše Janáčka.

{ Nadace
Leoše
Janáčka

Besední
150
dům

MOZARTOVO REQUIEM

ČT 11. a PÁ 12. 5. 2023, sál, 19:00

PAVEL VRANICKÝ

Symfonie D dur op. 16 č. 3

WOLFGANG AMADEUS MOZART

Requiem KV 626

Romana Kružíková soprán

Monika Jägerová mezzosoprán

Ondřej Koplík tenor

Jaromír Nosek bas

Petr Kolař varhany

Český filharmonický sbor Brno

sbormistr **Petr Fiala**

Filharmonie Brno

dirigent **Robert Kružík**

ČT 11. 5., 15:00, sál

veřejná generální zkouška pro ZUŠ

ČT 11. a PÁ 12. 5., 18:00, ředitelský salonek

beseda před koncertem

Besední
150
dům

Velká dvorana (sál), 1934
© Archiv města Brna

Jedním z památných koncertů uspořádaných v prvních letech existence Besedního domu se stalo **provedení Mozartova Requiem dne 14. dubna 1878**. Jeho iniciátorem a dirigentem byl Leoš Janáček, který toto uvedení musel ve výboru Besedy brněnské houževnatě prosazovat a zaručit se za dobrý výsledek. Pozval k němu dva sólisty z Prahy. A na výlohy koncertu přispěl patnácti zlatými; stejnou částku darovala klavíristka Amálie Wickenhauserová roz. Nerudová, která se podílela na organizaci a Janáčkově byla velkou oporou.

Pódium prý tehdy účinkujícím (80členný sbor a více než 80členný orchestr) nestačilo a muselo se nastavit. V Moravské orlici vyšla dva dny po koncertě oslavná kritika: *Dojem celku na mysl citlivou byl nevýslovný. Však i provedení bylo mistrné! Sólisté úlohy své dobře přednesli, statečně držel se též sbor a orchestr. Že dílo tak velkolepé v provedení tak dokonalém jsme slyšeli, toho zásluha patří sl. výboru Besedy a hlavně sbormistru jejím, neúnavnému p. Janáčkově. Mezi přítomnými koncertu spatřili jsme v prvních řadách sedadel nejčelnější dámy šlechty domácí a sál i galerie byly po prvé naplněny v pravém slova smyslu.* – podle studie Vojtěcha Kyase *Významné besední koncerty (1873–1903)* ze sborníku *Besední dům. Architektura, společnost, kultura* (Statní filharmonie Brno 1995).

Na našich koncertech bude *Requiem* na rozdíl od onoho původního programu uvedeno spolu se *Symfonií D dur* Mozartova současníka Pavla Vranického.

Repertoár koncertu obrací naši pozornost k jednomu z nejpozoruhodnějších přátelství v dějinách hudby. **Wolfganga Amadea Mozarta** (1756–1791) a **Pavla Vranického** (1756 až 1808) kromě stejného roku narození a společného působiště, kterým se stala Vídeň, pojilo rovněž členství v zednářské lóži *Zur gekrönten Hoffnung* (U korunované naděje). Byli tedy nejen přáteli, ale i spolubratry. Svou náklonost k velikánu světové hudby prokázal Vranický i po Mozartově smrti, kdy působil jako prostředník skladatelovy vdovy Constanze v jednání s vydavatelstvím André. Nebyl to však jen Mozart, k němuž Vranický choval přátelský vztah. Stýkal se rovněž s Josefem Haydnem (1732–1809), Ludwigem van Beethovenem (1770–1827) a mnoha dalšími. Oba jmenovaní autoři dobře znali Vranického schopnosti a dokonce vyžadovali, aby to byl právě on, kdo bude dirigovat provedení některých jejich zásadních děl – za všechny jmenujme dvě velkolepá vídeňská provedení Haydnova oratoria *Stvoření* roku 1799 a 1800 či premiéru Beethovenovy první symfonie.

Kdo tedy byl tento ve své době proslulý moravský rodák? Světlo světa spatřil v Nové Říši nedaleko Telče jako první ze šesti dětí. Latinské gymnázium navštěvoval v novoříšském premonstrátském klášteře. Zde se seznámil s hudební teorií a hrou na housle, violu a varhany. Vyšší gymnázium absolvoval u jezuitů v Jihlavě roku 1771, poté

odešel do Olomouce, kde se zapsal na studia filozofie. Již tehdy si získal renomé coby vynikající houslista. Konečně ve dvaceti letech vstoupil do vídeňského teologického semináře. Studia však nedokončil a začal se naplno věnovat hudbě. Svůj kompoziční um prohluboval například u slavného Johanna Martina Krauseho (1756–1792), vicekapelníka Královské švédské opery a ředitele tamní Královské akademie hudby, jenž kolem roku 1783 pobýval ve Vídni (Krause tehdy vstoupil do stejné zednářské lóže jako Mozart a Vranický). Pavel Vranický, podobně jako jeho mladší bratr Antonín (1761–1820), si zpočátku zvolil poměrně konzervativní dráhu šlechtického hudebníka. Před polovinou osmdesátých let 18. století totiž sloužil jako hudební ředitel u hraběte Johanna Baptisty Esterházyho. Začátkem roku 1785 už zastával funkci ředitele orchestru na půdě vídeňského Divadla u Korutanské brány; od roku 1787 vedl i orchestr Dvorního divadla, kde byl později taktéž jmenován hudebním ředitelem. V té době začal komponovat své první symfonie. Některé byly určeny skutečně významným osobnostem, např. císaři Františku II. a jeho manželce Marii

Besední
150
dům

Terezii. Po formální stránce jeho symfonie většinou nevybočují z dobové produkce čtyřvětých orchestrálních děl s introdukcí v pomalém tempu. Důkazem, že se však podobně jako Beethoven nebál v tomto žánru experimentovat, je např. jeho *Velká charakteristická symfonie za mír s Francouzskou republikou*. Jednotlivé části symfonie nesou programní názvy a podobně jako v Beethovenově *Eroice* je její druhou větou pohřební pochod. Veřejné provedení díla bylo ovšem zakázáno kvůli jeho „provokativnímu titulu“. Vedle jednapadesáti symfonií zkomponoval Vranický více než padesát smyčcových kvartetů. Právě v nich je již znatelný pozvolný nástup hudebního romantismu, zejména v použití neořelých harmonií, dramatického výrazu a brilantního koncertantního stylu. Coby hudební ředitel vídeňských dvorních divadel vytvořil Vranický také řadu hudebnědramatických děl, z nichž je nejznámější singspiel *Oberon, König der Elfen* (1789). Vranický zemřel ve Vídni ve věku nedožitých padesáti dvou let.

Hudba Pavla Vranického stejně jako mnoha dalších dobových autorů upadla bohužel v průběhu devatenáctého století v zapomnění, čemuž se podívoval i slavný hudební kritik a historik François-Joseph Fétis (1784–1871), jenž poznamenal: *Hudba Vranického byla v módě, když byla nová, kvůli svým přirozeným melodiiím a vynikajícímu stylu. Výborně zacházel s orchestrem, hlavně v symfoniích. Vzpomínám si, že v době mého mládí byly jeho práce velmi dobře ceněny i v porovnání s dílem Haydna. Udivuje mě předčasné zapomenutí jeho díla.*

Symfonie D dur op. 16 náleží vůbec k prvním Vranického skladbám tohoto žánru. Tiskem byla vydána roku 1791. V rámci skladatelovy symfonické tvorby představuje po formální stránce jednu z výjimek, neboť má pouze tři věty: *Allegro*, *Adagio non troppo* a *Presto*. Formálně i stylově tak navazuje na italské operní sinfonie předchozí epochy, které připomíná i svým virtuózním a dramatickým charakterem. Její první věta svou dravostí, náhlým střídáním durových a mollových tónin,

vynalézavou instrumentací se sólovými skupinami nástrojů a dialogem mezi nimi odkazuje k uměleckému hnutí *Sturm und Drang*. Tempově i výrazově kontrastní druhá věta zaujme naši pozornost asi nejvíce. Právě zde se naplno projevuje Vranického smysl pro melodiku, a hlavně jeho výjimečné instrumentační umění. Celé větě dominuje dvojice fléten v dialogu s dvojicí hobojů, podpořené jakoby vzdáleným doprovodem smyčců. Tyto pasáže mají místy téměř charakter lamenta. Dialogy fléten a hobojů se poskrovnu uplatňují i v závěrečném *Prestu*. Nenáročný úvodní téma s výrazně písňovou melodikou je zde vzápětí rozvinuto v opravdový orchestrální ohňostroj radosti a optimismu, což jsou ostatně již od dob baroka základní afekty přisuzované hlavní tónině této symfonie.

Wolfganga Amadea Mozarta, jednoho z nejdůležitějších autorů vídeňského klasicismu a rovněž zásadního skladatele evropské hudební historie, není třeba podrobně představovat. V mládí proslul jako zázračné dítě a jeho hudební schopnosti byly skutečně fenomenální. Důkladného hudebního vzdělání se mu dostalo od otce Leopolda Mozarta (1719–1787), který byl roku 1757 jmenován dvorním skladatelem salcburského arcibiskupa a o šest let později pak jeho vicekapelníkem. Wolfgang rozvíjel své schopnosti zejména během „nekonečných“ cest po Evropě – do Nizozemí, Anglie, Francie, Itálie apod. Díky těmto cestám se mohl skladatel seznámit s osobitými lokálními styly a setkat se s výraznými hudebními osobnostmi, které postupně formovaly jeho hudební citění i kompoziční dovednosti. Ve svých sedmnácti letech se k radosti otce stal salcburským dvorním skladatelem. Tato pozice mladého ambiciózního muže, známého již ve velké části Evropy, příliš netěšila, a proto se rozhodl své místo opustit. Za poměrně dramatických okolností odešel roku 1781 do Vídně, kde pak působil až do své předčasné smrti. Mozart byl autorem univerzálním a za svůj krátký život zkomponoval díla snad všech hudebních žánrů. Zajímavá je skutečnost, že byl až do konce života schopen vsřebávat nové tvůrčí podněty a inspiraci, což je patrné – mimo jiné – i v jeho posledním díle, **Requiem d moll**.

Přes veškerý mysteriózní nádech, který je s dílem spojován již od dob romantismu a později korunován uměleckou licencí Formanova Ama-

Requiem od A. W. Mozarta

provedené dne 14. dubna 1878 Besedou Brněnskou

řizením p. prof. Lva Janáčka

za laskavého spoluúčinkování sl. z Ehrenbergů, člena král. zemského divadla českého v Praze (soprano), paní Emilie Bustiniové v Brně (alto), p. Paula, člena městského divadla v Brně (tenore), a p. Karla Čecha, člena královského zemského divadla českého v Praze (basso) a za spoluúčinkování P. T. ctěných hudebních ochotníků brněnských.

I. oddělení:

1. Requiem.

Odpočuní dej jim o Pane a světlo věčné ať jim svítí, Tobě buď chvála, Bože na Sionu! Pomodlíme se Tobě! Vyslyš modlitbu mou, k Tobě přijde všechen člověk.

Requiem aeternam dona eis, Domine, et lux perpetua luceat eis, te decet hymnus, Deus in Sion, et tibi reddetur votum in Jerusalem; exaudi orationem meam, ad te omnis caro veniet.

Ewige Ruhe gieb ihnen, Herr, und ewiges Licht leuchte ihnen; Dir gebühret Lobgesang, Gott in Zion, und Anbetung soll Dir werden in Jerusalem, erhöre mein Gebet, zu Dir kommt alles Fleisch.

II. oddělení:

2. Dies irae.

Den ten hněvu s hroznou silou Přírodu v prach sklopí znylou, Jak dí David se Sibyllou. Hrázu zmocní se všech zvrů, Když Pán přijde v nebes kůru, Aby soudil všechnu stvůru.

Dies irae, dies illa, Solvet saeculum in favilla, Teste David cum Sibylla. Quantum tremor est futurus, Quando iudex est venturus, Cuncta stricte discussurus.

Tag des Zornes, der Tag der Fülle, Deckt die Welt mit Aschenhülle, David zeugt es und Sibylle. Welch' ein Grau'n wird sein und Beben, Wird der Richter niederschweben, Strenge Prüfung zu erheben.

3. Tuba mirum.

Trouba Boží po vůkolí Divným hlasem na mrtvoly, Vstaňte k soudu, zahlaholí. Smrt a vesmír divem zblednou, Když vše tvory vstávat zhlédnou, Jak se k soudu Páně zvednou. Vynesena bude kniha, Která v sobě všecko stíhá, Proč soud ten se na svět zdvíhá. A když sudí k soudu stane, Zjeví věci ukryvané, Nic bez pomsty nezůstane. Co mám říci v oné době, Koho volat v pomoc sobě, An se etnostní vztřesou v mdlobě?

Tuba mirum spargens sonum, Per sepulchra regionum Coget omnes ante thronum. Mors stupebit et natura, Cum resurget creatura, Judicanti responsura. Liber scriptus proferetur, In quo totum continetur, Unde mundus judicetur. Iudex ergo cum sedebit, Quidquid latet apparebit, Nil inultum remanebit. Quid sum miser tunc dicturus? Quem patronum rogaturus, Cum vix justus sit securus?

Die Posaun' im Wundertone Aus den Gräbern jeder Zone Sammelt alle her zum Throne. Tod, Natur mit Staunen sehen Dann die Creatur erstehen. Zur Verantwortung zu gehen. Und ein Buch wird aufgefalten, So das Ganze wird enthalten, Ob der Welt Gericht zu halten. Wann der Richter also richtet, Wird, was dunkel war, gelichtet, Ungerochen nichts geschlichtet. Ach, was werd' ich, Armer, sagen? Wer vertritt mich vor den Klagen, Da Gerechte selber zagen?

dea, je příběh vzniku této zádušní mše sice trochu spleťitý, ale vlastně poměrně průhledný a především prostý senzací. Requiem bylo objednáno sluhou hraběte Franze von Walsegg k zádušním obřadům konaným za jeho manželku Annu. Hrabě při objednávce vystupoval anonymně, neboť chtěl skladbu vydávat za vlastní (coby amatérský hudebník si takto již dříve obstarával část repertoáru, jenž si pak ponechával ve výhradním vlastnictví). Jak je dobře známo, těžce nemocný a vyčerpaný Mozart dílo nedokončil. Vedle několika zkompletovaných částí ponechal i podrobné skici k několika dalším. Po skladatelově smrti slíbila Mozartova vdova Constanze partituru hudebnímu nakladatelství Breitkopf & Härtel. Oslovila proto skladatele Josepha Eyblera (1765–1846), který začal pracovat na jejím dokončení. Postupně však zjistil, že tento úkol je nad jeho síly, a skici vdově vrátil. Následně se o to samé pokoušeli další hudebníci, včetně Mozartova žáka Franze Xavera Süßmayera (1766–1803). Ten se svým učitelem v roce 1791 intenzivně spolupracoval, mimo jiné komponoval i recitativy pro operu *La clemenza di Tito*, uvedenou v rámci pražské korunovace Leopolda II. Süßmayer, důkladně obeznámený s Mozartovými postupy, využil zkompletované části i náčrty k Requiem, dále použil i vybrané náměty Josefa Eyblera a dílo dovedl do finálního pojetí. *Sanctus* a *Agnus* jsou pak čistě jeho pracemi.

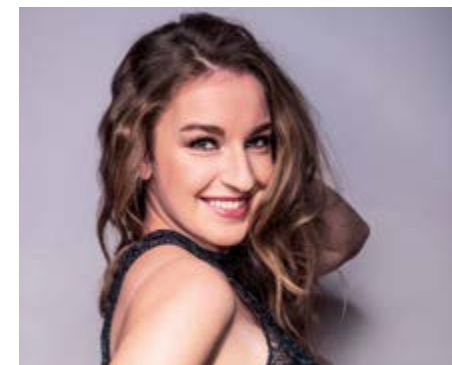
Mozartovo Requiem je pozoruhodné zejména syntézou prvků vrcholného baroka a pozdního klasicismu i svým romantizujícím nádechem. Osvícenská životní filozofie v průběhu druhé poloviny 18. století změnila barokní chápání smrti jako přechodu do jiného, lepšího bytí. Tragické vnímání konce lidského života posléze dovedl do extrému romantismus. Oproti barokním skladbám tohoto druhu, komponovaným většinou v durových tóninách, se tak v době klasicismu setkáváme více a více s dramatickým a ponurým zpracováním textu zádušní mše. Nejinak je tomu i v Mozartově případě. Prvotní inspirací mu bylo Requiem slavného salcburského kapelníka Michaela Haydna

(1737–1806), jehož provedení se ještě v době svého tamního působení několikrát účastnil. Celková forma díla je blízká spíše pozdnímu baroku, podobně jako Mozartovy salcburské mše. Názvuky na starší slohové období je možné spatřovat v použití kontrapunktu (*Kyrie* má formu bachovské dvojité fugy), uplatnění trombonů ke zdvojení nižších hlasů, pečlivě vypracovaný generálbas, důraz na sepětí slova s hudbou a v neposlední řadě i citace barokních témat, jako je např. *The ways of Zion do mourn* z Händelova pohřebního anthemu pro královnu Karolínu nebo *And with his stripes we are healed* z oratoria *Mesiáš* stejného autora. Závěrem podotkneme, že s hudbou Bacha a Händela se Mozart důkladně seznámil až v posledních dvou letech svého života, a to díky mecenáši a dvornímu knihovníkovi, baronu Gottfriedovi van Swieten. Byla to však nepochybně Mozartova tvůrčí genialita schopná všechny tyto střípky a podněty přetavit a znovu spojit v mimořádné, byť původně nedokončené dílo, které nepřestává udivovat generace posluchačů již více než dvě stě let.

Petr Slouka

Romana Kružíková se stala laureátkou několika pěveckých soutěží, např. Písnové soutěže Bohuslava Martinů, Pěvecké soutěže Olomouc či Mezinárodní pěvecké soutěže Antonína Dvořáka v Karlových Varech. Zúčastnila se také mnoha workshopů a interpretačních kurzů u Gabriely Beňačkové, Michaila Lanskoie, Kateřiny Beranové, či Kateřiny Kněžíkové. Od roku 2008 je stálou členkou Czech Ensemble Baroque. Věnuje se koncertní činnosti se soubory Musica Bohemica, Brno Contemporary Orchestra, Czech Virtuosi, Musica Aeterna, L'Armonia Terrena, Collegium Marianum, Collegium 1704, Ensemble Inégal, Moravská filharmonie Olomouc, Filharmonie Bohuslava Martinů Zlín či Filharmonie Brno. Jako sólistka se spolupodílela na natočení několika CD (Musica Aeterna, Ensemble Inégal, Czech Ensemble Baroque aj.). Pravidelně vystupuje na tuzemských hudebních festivalech. Letos v květnu debutuje na festivalu Pražské jaro s Czech Ensemble Baroque a Andreasem Schollem.

Mezzosopranistka **Monika Jägerová** patří k nadějším nejmladší pěvecké generace. Pravidelně vystupuje jako sólistka s Collegiem 1704, Czech Ensemble Baroque, Hof-Musici a Ensemble Damian. V barokním divadle v Českém Krumlově vystoupila jako Timante (J. A. Hasse: *Demofonte*), za kterou byla širěji nominována na cenu Thálie 2019. Nejnověji v únoru 2022 debutovala v Národním divadle Brno v roli Bradamante (Händel: *Alcina*) a v sezoně 2022/2023 vystoupila v Rudolfinu s Českou filharmonií pod taktovkou Semjona Byčkova jako Třetí žínka (*Rusalka*).

Studovala zpěv soukromě u Pavly Zumrové a poučenou interpretaci staré hudby na Akademii staré hudby v Brně. Zúčastnila se mnoha mistrovských kurzů, například Mezinárodní letní školy staré hudby Valtice s Markétou Cukrovou a Lorenzem Charoyem nebo Dartington International Summer School s Emmou Kirkby. Dále studovala housle na Konzervatoři Jana Deyla v Praze a Hudební vědu na UK. Pokračuje v doktorském studiu na Universität Leipzig se zaměřením na historii opery a politické reprezentace v 19. století.

Ondřej Koplík je v angažmá opery Národního divadla Brno, kde účinkuje mj. jako Nemorino (*Nápoj lásky*), Ferrando (*Così fan tutte*), Almaviva (*Lazebník sevillský*) a dále v inscenacích *Prodaná nevěsta*, *Čert a Káča*, *Řecké pašije*, *Falstaff*, *Veselá vdova* ad. Je pravidelným hostem festivalů Janáček Brno, Smetanova Litomyšl nebo Dvořákova Praha. V rodném Brně působil jako varhaník a sbormistr v bazilice Nanebevzetí Panny Marie (1993–2006). Byl členem operního sboru Sempoper Dresden a působil jako sólista opery v Moravském divadle Olomouc. Je držitelem ceny Thálie za mimořádný výkon v roli prince Ramira (Rossini: *Popelka*). Spolupracuje s pražskými operními scénami (Státní opera, Národní divadlo), je stálým hostem Národního divadla moravskoslezského a Divadla F. X. Šaldy. Pravidelně také vystupuje v Jihočeském divadle v Českých Budějovicích a na letní scéně Otáčivého hlediště Český Krumlov.

Basista **Jaromír Nosek** spolupracuje s českými a zahraničními renomovanými orchestry a vokálními ansámblly, jako jsou Cappella Mariana, Wrocław Baroque Ensemble, Gli Angeli Genève, Concerto Palatino, Collegium 1704, La Venexiana, Douce Mémoire, Warsawska Filharmonia Narodowa či Lautten Compagny. Jeho sólistické zkušenosti zahrnují spolupráci s dirigenty jako Václav Luks, José Cura, Stefano Montanari, Rudolf Lutz nebo Christophe Rousset, účinkoval také na mnoha mezinárodních hudebních festivalech. Opernímu publiku se představil např. v titulní roli *La Senna Festeggiante* Antonia Vivaldiho, jako Caronte v *Orfeovi* a Seneca v *Korunovaci Poppey* Claudia Monteverdiho, Ortensio v opeře Antonia Caldary *L'Amor non ha legge*, nebo jako mozartovský interpret. Podílel se na natáčení více než 40 CD, z nichž mnohá získala nominace a prestižní ocenění. V roce 2020 založil a umělecky vede komorní soubor ANMOEN, s kterým se věnuje interpretaci hudby raného baroka a jejímu citlivému propojování se skladbami soudobých autorů.

Petr Kolař je významným varhaníkem, pedagogem a chrámovým hudebníkem. Jeho hlavní činností je funkce ředitele kůru a varhaníka v katedrále sv. Petra a Pavla v Brně a pedagoga Konzervatoře Brno. Pravidelně spolupracuje s Filharmonii Brno, různými komorními ansámblly a sbory. Sólově vystupuje doma i v zahraničí. V letech 1990–1997 působil jako ředitel kůru a varhaník v bazilice na Starém Brně. Ve své profesní kariéře se věnuje také sborovému zpěvu. Působil mj. jako sbormistr zpěvohry Národního divadla Brno, BFS Besedy brněnské a založil Brněnský katedrální sbor Magnificat. Za své působení nejen v oblasti duchovní hudby obdržel Medaili sv. Cyrila a Metoděje (2017) a cenu Jana Václava Stámice (2018).

Český filharmonický sbor patří dnes – po více než 30 letech činnosti – ke světové špičce. Spolupracuje se všemi českými a mnoha zahraničními orchestry a dirigenty, je pravidelným hostem mezinárodních festivalů a koncertů. Sbor má rozsáhlou diskografii, za niž získal řadu ocenění; roce 2007 obdržel dvě významné evropské ceny Echo Klassik, za provedení Brucknerových motet a za Lisztovo oratorium *Christus*. Snímek skladby B. A. Zimmermanna *Requiem für einen jungen Dichter* získal v roce 2009 Cenu německých kritiků. Ocenění sbírá sbor i na jiných kontinentech – japonský hudebně-kritický časopis *Geijutsu Disc Review* mu v září 2011 udělil za nahrávku Dvořákova *Requiem* prestižní ocenění Tokusen. Zakladatelem a sbormistrem je **Petr Fiala**. Absolvoval JAMU ve třídě Jana Kapra. V roce 2009 obdržel Řád Cyrila a Metoděje, v roce 2013 Cenu města Brna za dlouholetou uměleckou činnost a v roce 2016 Cenu Jihomoravského kraje.

Kořeny brněnské filharmonie sahají do 70. let 19. století, kdy v Brně mladý Leoš Janáček usiloval o vznik českého symfonického orchestru. Janáčkovu dílo je ostatně nejvýznamnější programovou položkou tělesa, které je považováno dodnes za jeho autentického interpreta. Dnešní **Filharmonie Brno** vznikla v roce 1956 a od té doby patří svou velikostí i významem k české orchestrální špičce. V sezoně 2022/2023 uspořádala turné po Velké Británii a Spojených státech a navštívila řadu renomovaných pódii (Festival Rheingau, festival Ars Electronica v Linci, Grosses Festspielhaus v Salcburku, Gewandhaus v Lipsku). Od sezony 2018/2019 je šéfdirigentem a uměleckým ředitelem Filharmonie Brno Dennis Russell Davies.

Robert Kružík patří k nejmladší generaci českých dirigentů. Sedmým rokem je stálým dirigentem Janáčkovy opery Národního divadla Brno, také působil tři sezony jako dirigent Národního divadla moravskoslezského v Ostravě. Od sezony 2018/2019 je stálým hostujícím dirigentem Filharmonie Brno a počínaje sezónou 2021/2022 šéfdirigentem Filharmonie Bohuslava Martinů ve Zlíně. Je laureátem ceny Jiřího Bělohávkova pro umělce do třiceti let. Spolupracuje s mnoha symfonickými orchestry (Česká filharmonie, MDR-Sinfonieorchester, Sinfonia Varsovia, PKF – Prague Philharmonia, Slovenská filharmonie, Státní filharmonie Košice, Janáčkova filharmonie Ostrava, Moravská filharmonie Olomouc, Jihočeská komorní filharmonie ad.), je zván na významné festivaly (mj. Pražské jaro, Smetanova Litomyšl, Svatováclavský hudební festival). Jeho široký operní záběr čítá díla skladatelů Mozarta, Smetany, Dvořáka, Martinů, Janáčka, Donizettiho, Rossiniho, Čajkovského, Bizeta, Verdiho, Pucciniho a dalších.

RODINNÉ ABONMÁ ZASE DOMA V BRNĚ

SO **13. 5. 2023**, sál, 10:30

JOHANN STRAUSS mladší

Brünner-Nationalgarde-Marsch (Pochod brněnské národní gardy) op. 58

LEOŠ JANÁČEK

Žárlivost (Úvod k Její pastorkyni) pro orchestr (úryvek)

ANTONÍN DVOŘÁK

Holoubek, symfonická báseň, (úryvek)

ANTONÍN DVOŘÁK

Symfonie č. 9 e moll „Z Nového světa“ (1. věta, úryvek)

SERGEJ PROKOFJEV

Romeo a Julie, suita č. 2 (1. Montekové a Kapuleti)

BOHUSLAV MARTINŮ

Serenáda č. 3 pro hoboj, klarinet, 4 housle a violoncello (úryvek)

VÍTĚZSLAVA KAPRÁLOVÁ

Suita rustica op. 19, (1. Allegro rustico)

LEOPOLD KOŽELUH

Koncert pro klarinet č. 3 (3. věta)

BEDŘICH SMETANA

Proč bychom se netěšili z *Prodané nevěsty*

moderátoři **Kristýna Drásilová** a **Vítězslav Mikeš**

režie **Rudolf Chudoba**

Filharmonie Brno

dirigent **Adam Sedlický**

Besední
150
dům

Do filharmonického kamionu naskládáme kufry, frakovky, botovky, pícháky i nástroje a vyrazíme vstříc hudebním dobrodružstvím z celého světa. Čemu se říká jogurťák a čemu prasečák? A na jaké výpravy musí orchestr nutně sbalit samolepky? Pojedeme, poplujeme, poletíme a možná i trochu popojdeme z Brna napříč celým světem zase domů do Brna.

Od 9:30 je pro děti připraven workshop, pro dospělé pak promítání dokumentu **Já, Besední dům** (více na str. 27).

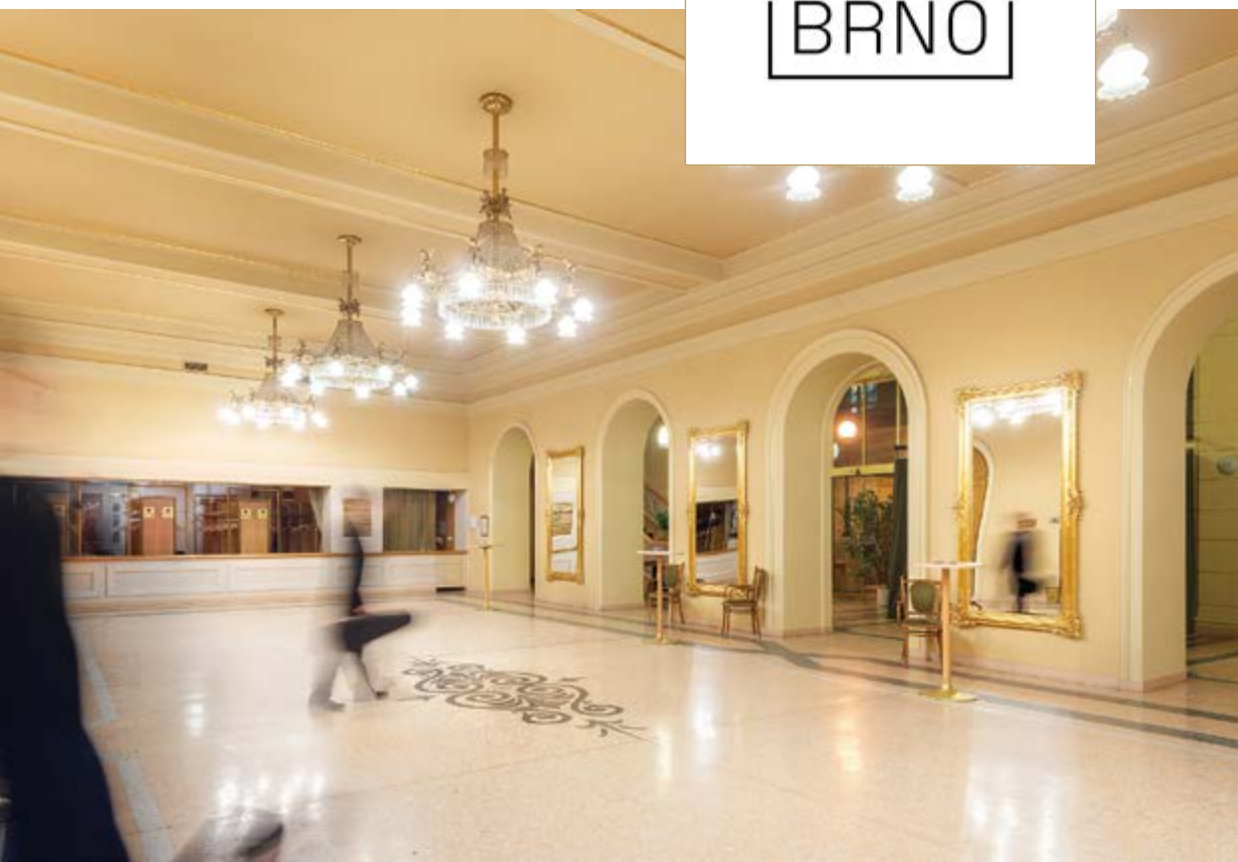
Besední
150
dům

OPEN HOUSE BRNO

šestý ročník
festivalu architektury

NE 14. 5. 2023, 10:00–18:00

OPEN
HOUSE
BRNO

© Jan Pochylý

TIC BRNO: AUTENTICKÉ PROHLÍDKY BESEDNÍHO DOMU

ST 3. 5. 2023, 15:00

NE 7. 5. 2023, 15:00

PO 8. 5. 2023, 14:00

Besední dům. Stavba Theophila von Hansena, která dýchá dobou vzniku, 19. stoletím. Spolkový dům pro potřeby česky mluvících obyvatel v Brně. Jedna ze staveb na okružní třídě. Místo, odkud bylo v roce 1918 vyhlášeno Československo. Dnes sídlo Filharmonie Brno. Majestátní dům, který slaví 150 let! Co víc říct? Přijďte na prohlídku a jistě budete překvapeni, jak bohatou historii Besední dům má, které osobnosti jím prošly a jaké další dějinné události se zde lámaly.

Prohlídky pořádá TIC Brno ve spolupráci s Filharmonií Brno.

Vstupenky na gotobrno.cz

Maximální počet osob na prohlídku: 29

Délka prohlídky: 15 min

Interval prohlídek: každou hodinu

Místo srazu: foyer Filharmonie Brno

Více na openhousebrno.cz

Besední
150
dům

Besední
150
dům

SEZNAM HISTORICKÝCH VYOBRAZENÍ

- Obálka** Besední dům, pohlednice, před rokem 1899; Archiv města Brna
- 2–3** Velká dvorana (sál), 1934; Archiv města Brna
- 6–7** Besední dům, bez datace; Archiv města Brna
- 8–9** Zahradní restaurace na nádvoří, asi počátek 20. let 20. stol.; Archiv města Brna
- 10–11** Besední dům, pohlednice, před rokem 1903; Archiv města Brna
- 13** Program ke koncertu 16. června 1873; Oddělení dějin hudby Moravského zemského muzea
- 17** Bývalé propojení Pražákova paláce a Besední domu po rekonstrukci, 1947; Archiv města Brna
- 18–19** Theophil von Hansen: návrhy Besedního domu; Archiv města Brna
- 22, 24** Pořádek lidového koncertu 20. listopadu 1892; Oddělení dějin hudby Moravského zemského muzea
- 23** Hudci a tanečníci z Velké nad Veličkou, Hrubé Vrbky a Kuželova na lidovém koncertě v Brně 20. listopadu 1892; autor fotografie J. L. Šichan, zdroj Český lid 1893, s. 433
- 27** Manifestace za českou univerzitu v Brně 5. března 1911; Archiv města Brna
- 28** Besední dům, asi 20.–30. léta 20. stol.; Archiv města Brna
- 32** Hlaholna během rekonstrukce v letech 1987–1996; Archiv Filharmonie Brno
- 36** Velká dvorana (sál), 1934; Archiv města Brna
- 39** Program ke koncertu 14. dubna 1878; Oddělení dějin hudby Moravského zemského muzea

Statutární město Brno finančně podporuje Filharmonii Brno, příspěvkovou organizaci

B | R | N | O

Vybrané akce jsou pořádány za finanční podpory
Ministerstva kultury České republiky a Jihomoravského kraje

jihomoravský kraj

Za podporu a spolupráci děkujeme

**MASARYKOVA
UNIVERZITA**

euroawk
THE GREAT OUTDOORS.

RENGL

CityTools

Programový katalog

Besední dům 150

Vydala Filharmonie Brno v roce 2023
nákladem 200 ks

Redakce: Eva Křížková, Vítězslav Mikeš
Foto: archiv Filharmonie Brno, není-li uvedeno jinak
Grafický návrh a sazba: Ingrid Králíková
Návrh obálky: Daniel Svoboda
Návrh loga Besední dům 150: B tým s.r.o.
Tisk a produkce: Daniel Svoboda
Redakční uzávěrka: 24. 4. 2023

Za laskavé poskytnutí historických fotografií a materiálů děkujeme Archivu města Brna a Oddělení dějin hudby Moravského zemského Muzea.

Změna programu, účinkujících a dat akcí vyhrazena.

Filharmonie Brno, příspěvková organizace
Komenského náměstí 534/8, 602 00 Brno
+420 539 092 801
e-mail: info@filharmonie-brno.cz

Předprodej Filharmonie Brno
Besední ulice, 602 00 Brno
+420 539 092 811
e-mail: predprodej@filharmonie-brno.cz

Edukační programy
Kristýna Drážilová
e-mail: kristyna.drasilova@filharmonie-brno.cz

www.filharmonie-brno.cz

Besední
150
dům